

Впровадження інструментів прямої демократії в умовах цифровізації України

Під головуванням Першого заступника Голови Верховної Ради України **Руслана Стефанчука** відбулося перше засідання робочої групи з питань законодавчого впровадження інструментів прямої демократії (народовладдя), як однієї з програмних настанов Президента України. У заході взяли участь народні депутати України, представники Центральної виборчої комісії, Міністерства цифрової трансформації України, а також наукової юридичної спільноти.

Учасники зустрічі обговорили перспективи впровадження в Україні таких інструментів прямої демократії: референдум, народна законодавча ініціатива, визнання закону України таким, що втратив чинність (народне veto або вимога), відкликання народних обранців, дострокове припинення повноважень рад за народною ініціативою. Особливо наголошувалося на можливостях розширення правових форм прямої демократії шляхом впровадження електронних інструментів. Презентовано сервіси прямої демократії та електронного урядування.

За результатами засідання робочої групи відповідальним за розробку концепцій законодавчого впровадження таких інструментів народовладдя та відповідних законопроектів визначено Інститут законодавства Верховної Ради України, що здійснюватиме це спільно з ГО «Український інститут Прямої Демократії».

Відомо, що питання народовладдя є складними і багатограними, одним з аспектів яких є запровадження сучасних цифрових технологій у процесі проведення виборів та референдумів. Саме тому, наступним етапом діяльності цієї робочої групи стало експертне обговорення наукового проекту «**Цифрова Україна: правові аспекти**», яке відбулося в Інституті законодавства Верховної Ради України.

Відкриваючи захід, виконуючий обов'язки директора Інституту, член-кореспондент НАН України **Євген Бершеда** висловив сподівання, що реалізація цього проекту стане своєрідним орієнтиром для визначення правової моделі електронної держави в Україні, вектором її втілення у системі національного законодавства, правовою дорожньою картою для розуміння процесів цифровізації України для громадян і представників влади. Наголошувалося на пріоритетності комплексного підходу до вивчення впливу сучасних цифрових технологій на формування національної правової системи та визначення сутності моделей цифрової взаємодії громадянина, суспільства та держави.

Завідувач відділу проблем розвитку національного законодавства Інституту, професор **Оксана Клименко** зазначила, що передумови для пропонованого проекту вже існують на інституційному рівні з огляду на потребу у правовому погляді на перспективи розвитку галузей законодавства.

Водночас, йдеться про необхідність створення в Інституті законодавства майданчика для національного дискурсу з бачення насамперед юридичних аспектів цифровізації різних сфер суспільного життя, розроблення цілісної правової моделі цифрової України. На першому етапі має відбуватися обмін ідеями та підходами у форматі широкої дискусії для підготовки комплексного дослідження проблем цифрової держави. Доповідач зупинилася також на характеристиці загальної концепції наукового проекту в системному зв'язку ключових елементів з точки зору їх розуміння як правових явищ, зокрема: «цифрова держава Україна»; інформатизація суспільства; «держава у смартфоні»; електронне врядування; цифрова економіка; міжнародно-правові аспекти цифрової глобалізації.

Питанням законодавчого розвитку інформатизаційної галузі в Україні приділила увагу головний консультант Інституту, кандидат юридичних наук **Наталія Ніколаєнко**, яка відзначила, що законотворчий процес з формування та розвитку цієї галузі є недостатньо ефективним, характеризується несистемністю та потребує комплексних правових новацій, узгоджених з реальними потребами розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

Завідувач відділу теорії та практики законотворчої діяльності Інституту, кандидат юридичних наук **Тетяна Гладкова** зосередила увагу на питаннях інформаційних технологій в законотворенні та відмітила, що впровадження моделі «е-парламент» у Верховній Раді України вже стало нагальним завданням. Адже рівень відкритості, прозорості та, зрештою, ефективності роботи народних обранців у співпраці з громадянами, багато у чому, залежить від розвитку інструментів електронного парламенту, а законодавчі ініціативи, внесені народними депутатами України IX скликання, є свідченням продовження процесу впровадження сучасних інструментів електронного парламенту, посилення комунікації з громадянським суспільством. Все це сприятиме підвищенню інституційної спроможності Верховної Ради України, покращенню результативності її роботи, запровадженню європейських стандартів парламентських процедур, оптимізації роботи комітетів та фракцій.

Цифрова взаємозалежність людей і держави та держав одна від одної набули глобального масштабу, - наголосив головний науковий співробітник Інституту, професор **Анатолій Дмитрієв**. Один із останніх звітів ООН «Епоха цифрової взаємозалежності» зосереджує увагу на соціальних, етичних, юридичних та економічних впливах цифрових технологій на життя кожної людини та кожної держави. Світова спільнота стикається з новим викликом, яким стала цифрова глобалізація. Водночас, сучасні технології не лише полегшують життя та підвищують його рівень, але й можуть бути використані для руйнування безпеки і порушення конфіденційності. У цьому контексті слід згадати проблему кібербезпеки не лише на державному, але й міжнародному рівні.

У ході обговорення завідувач відділу моніторингу законодавства Інституту, кандидат юридичних наук **Тетяна Барабаш** та професор **Антон Монаєнко** зупинилися на важливості використання цифрових технологій у діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, у системі правосуддя та відзначили відсутність єдиних стандартів і регламентів функціонування інформаційно-телекомунікаційних систем, а також державних інформаційних ресурсів, адаптованих до міжнародних, та недосконалість нормативно-правової і методологічної бази. Це не дає змоги органам державної влади та органам місцевого самоврядування, громадянам і суб'єктам господарювання ефективно функціонувати в умовах інформаційного суспільства. Доповідачі також звернули увагу на недостатнє законодавче регулювання адміністративних послуг і звернень громадян до органів державної влади та органів місцевого самоврядування через мережу Інтернет, відсутність інтегрованої системи національних інформаційних ресурсів та інформаційної взаємодії органів державної влади й органів місцевого самоврядування, обмеженість доступу громадян та суб'єктів господарської діяльності до інформаційних ресурсів органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

На актуальних питаннях цифровізації діяльності суб'єктів господарювання, національного бізнесу, комерції та фінансів зосередила увагу завідувач сектору економічних проблем законотворення Інституту **Тетяна Кравцова**.

Учасники обговорення підтримали загальну концепцію проекту, в рамках якого планується провести широку дискусію стосовно правових аспектів таких технологічних трендів, як «електронна держава», «цифровізація суспільства», «держава у смартфоні», «електронне державне управління» «діджіталізація адмінпослуг», а також питань законодавчого забезпечення цифровізації сфер суспільних відносин із підготовкою пропозицій законодавчого характеру та науково-практичного видання.